

technology teachers.

Keywords: the interaction of a higher pedagogical educational establishment and a comprehensive school, forms and ways of the interaction, a technology teacher, professional preparation.

УДК 331.4(07)

Люльченко В. Г.

ОХОРОНА ПРАЦІ НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті розглянуто базові позиції охорони праці як невід'ємної складової системи в процесі підготовки майбутніх вчителів технологій на основі сучасних проблем організації вивчення предмету “Основ охорони праці”. Приділено увагу на пошук шляхів для оптимізації змісту підготовки майбутніх вчителів технологій.

Ключові слова: вчитель технологій, професійна підготовка, вивчення дисципліни “Основи охорони праці”.

Важливою конкурентною перевагою окремої держави у світовому співпраці вважається високий рівень спеціалістів різних сфер діяльності.

У процесі вузівської підготовки формується професійна свідомість, яке на його базових психологічних структурах виступає провідною метою підготовки фахівця. Однак процес його формування не обмежується рамками вузівського навчання, а продовжується і поглиблюється в ході професійної діяльності. Професійна діяльність вчителя технологій за своїм характером давно і однозначно віднесена в наукових дослідженнях до творчих видів діяльності і розглядається як важка праця. Її складність проявляється в різноманітті компонентів, в різноплановості взаємозв'язків між ними, а також між цими компонентами і зовнішнім середовищем (конкретними умовами, в яких здійснюється навчальний процес).

Педагогічна освіта є фундаментом системи освіти в цілому. Від того, як буде підготовлений вчитель, цілком залежить майбутнє нашої країни. У буквальному розумінні майбутнє нашої держави залежить від того, наскільки буде готовий вчитель до створення безпечних умов навчально-виховного процесу [2].

Проблема підготовки майбутнього вчителя трудового навчання (технологій) висвітлювалася у працях О. Коберника, М. Євтуха, А. Вербицького, В. Андріяшина, В. Мадзігона, В. Сидоренка, І. Зязюна, А. Вихруща, О. Гедвіллота ін. Питаннями підвищення компетентності майбутнього педагога в галузі охорони праці займалися В. Заплатинський,

В. Петренко, І. Поташнюк, С. Сливко, Є. Чернишова. Проблеми підвищення компетентності вчителів із питань охорони праці вивчали О. Баб'як, Я. Бедрій, В. Заплатинський, В. Петренко, І. Поташнюк, С. Сливко, Є. Чернишова.

Аналіз науково-педагогічної літератури дозволяє стверджувати, що підготовка сучасного вчителя технологій – важлива та актуальна проблема. Проте слід зауважити, що сьогодні недостатньо уваги приділялося питанням підготовки вчителів технологій знань та практичних вмінь і навичок з охорони праці. Вищезгадані автори фокусують свої наукові інтереси переважно на формуванні у студентів знань і вмінь здорового способу життя, підготовці майбутніх педагогів до формування знань і вмінь учнів про здоров'я та безпеку життєдіяльності людини. Мала увага приділяється дослідженню у напрямку організації навчально-виховного процесу із дотриманням вимог охорони праці, а особливо питання використання вчителем технологій знань з охорони праці під час практичних занять.

Метою статті є визначення основних складових системи вивчення охорони праці під час підготовки вчителів технологій, що необхідні в їх професійній діяльності.

Завдання: визначити зміст системи підготовки вчителів технологій у галузі охорони праці, та запропонувати шляхи її реалізації.

Якість особистості випускника вищого навчального закладу визначається як цілісна сукупність характеристик особистості, що відбиває зміст соціально значущих і професійно важливих властивостей особи, яка закінчує вищий навчальний заклад, і проявляється у вигляді рівня сформованості. Компетенція, як предметна сфера, в якій індивід добре обізнаний і в якій він проявляє готовність до виконання діяльності, включає знання й розуміння (теоретичне знання академічної сфери, здатність знати й розуміти), знання як діяти (практичне й оперативне застосування знань до конкретних ситуацій), знання як бути (цінності як невід'ємна частина способу сприйняття і життя з іншими у соціальному контексті) [4].

У процесі вузівської підготовки формується професійна свідомість, яке на його базових психологічних структурах виступає провідною метою підготовки фахівця. Однак процес його формування не обмежується рамками вузівського навчання, а продовжується і поглиблюється в ході професійної діяльності. Професійна діяльність вчителя технологій за своїм характером давно і однозначно віднесена в наукових дослідженнях до творчих видів діяльності і розглядається як вельми нелегка праця. Її складність проявляється в різноманітті компонентів, в різноплановості взаємозв'язків між ними, а також між цими компонентами і зовнішнім середовищем (конкретними умовами, в яких здійснюється навчальний процес).

Очевидно, що опанування та сформованість системи знань та

відповідних умінь, які дозволять вирішувати типові завдання професійної діяльності під час здійснення певних виробничих функцій – кола обов'язків, які виконує фахівець відповідно до займаної посади і які визначаються посадовою інструкцією або кваліфікаційною характеристикою – стають результатом відповідного рівня навчання майбутніх спеціалістів, зокрема у вищій школі.

Закон України “Про охорону праці” [5] визначає основні положення щодо реалізації конституційного права працівників на охорону їх життя і здоров'я у процесі праці, на належні, безпечні і здорові умови праці, регулює за участю відповідних органів державної влади відносини між роботодавцем і працівником з питань безпеки, гігієни праці та виробничого середовища і встановлює єдиний порядок організації охорони праці в Україні.

Відповідно до наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, Міністерства надзвичайних ситуацій та Державної служби гірського нагляду і промислової безпеки України “Про організацію та вдосконалення навчання з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності та цивільною захисту у вищих навчальних закладах України” [6] необхідно підвищити рівень охорони праці під час підготовки вчителів з технологій. Це викликано тим, що кількість нещасних випадків, професійних захворювань, аварій сягнула значної величини.

Аналіз причин травматизму свідчить, що технічні причини складають приблизно – 15%, причини організаційного характеру – 70%. психофізіологічні причини – 5%, причини санітарно-гігієнічного характеру – 10% від загального обсягу.

Тому фахова підготовка фахівців повинна відбуватися не лише з урахуванням перспектив та досягнень техніки та технології, а й з повним усвідомленням небезпек, які виникають під час тих чи інших технологічних процесів. Важливу роль у вирішенні цієї проблеми відводиться курсу “Основи охорони праці”, що вивчається в курсі підготовки майбутніх фахівців вищих навчальних закладів з метою формування в них знань щодо стану і проблем охорони праці в галузі відповідно до напрямку і фахової підготовки, складових і функціонування системи керування охороною праці, та шляхів, методів і засобів забезпечення умов виробничого середовища і безпеки праці в галузі згідно з чинним законодавством.

Вивчення курсу “Основи охорони праці” ґрунтується на знаннях з питань безпеки життєдіяльності, отриманих студентами під час освоєння навчальних програм, що передбачені для підготовки майбутніх фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня – бакалавр, а програма курсу “Охорона праці в галузі” на основі раніше отриманих знань вбачає вивчення питань з охорони праці відповідно конкретній галузі і особливостей професійної діяльності майбутніх вчителів. Охорона праці як галузь науки виникла на перетині соціально правових, технічних і медичних наук, науки про людину.

Головними об'єктами її досліджень є людина в процесі праці, виробниче середовище, організація безпечних умов праці на заняттях. На підставі цих досліджень розробляються заходи та засоби, спрямовані на збереження здоров'я і працездатності людини в процесі праці.

Встановлено, що існує взаємозв'язок між фізичним і психічним здоров'ям людини і якістю його професійної діяльності. Тому так важливо дати майбутньому педагогу наукові уявлення про сутність способів і методів зміцнення здоров'я учнів.

На стан фізичного і духовного здоров'я учасників освітнього процесу істотний вплив роблять багато негативні явища навколишньої дійсності, зниження рівня життя в цілому по країні, кризова ситуація в освіті, повсюдне погіршення екологічної обстановки та ін. Явно загострилися протиріччя між такою пріоритетною цінністю, як фізичне і моральне здоров'я підростаючого покоління, і відсутністю умов, необхідних для формування цієї цінності в освітніх установах.

Очевидно, що відповідальність за здоров'я учасників освітнього процесу несуть держава, суспільство, сім'я і, нарешті, самі його учасники, насамперед педагогічні працівники. Вчитель, який усвідомлює необхідність цілеспрямованої діяльності по збереженню і зміцненню свого власного здоров'я, зуміє ефективно сприяти нормальному фізичному і психічному розвитку підростаючого покоління. У цьому плані він вигідно відрізняється від того фахівця, який не в змозі мобілізувати учнів особистим прикладом і дотримується здорового способу життя тільки на словах.

Педагогічна практика підтверджує, що рівень безпечних і нешкідливих умов навчального процесу в школі явно недостатній. Таке положення негативно позначається на зниженні травматизму школярів. Це пояснюється недостатньою увагою до проблеми підготовки майбутніх вчителів в педвузах, а саме з питань охорони праці.

Ця проблема вже привертала увагу дослідників. У працях М. Б. Сулли, В. М. Заенчіка, Н. І. Калугіна та інших вчених розкриваються проблеми теоретичної і практичної підготовки вчителя.

В аспекті збереження і здоров'я людини минуле десятиліття ознаменувалося формуванням стрункої моделі нової науки і, відповідно, навчального курсу "Основи охорона праці". Однак в азарті розробки формату, принципів і методик охорони праці, що розглядає людину як найвищу цінність без формального поділу його видів діяльності, допущений абсолютно очевидний перекис, зрадивши забуттю охорону праці. Тим часом зміна економічних відносин створило нові, суто індивідуальні стимули праці. Реалізація цих стимулів породила високу небезпеку досягнення результатів праці будь-якою ціною.

Аналіз стану досліджуваної нами проблеми в педагогічній теорії і практиці та сучасних умовах підготовки майбутнього вчителя технологій виявив наступне соціально-педагогічне протиріччя: між вимогами до

вчителів щодо забезпечення безпечних умов проведення різних видів навчальних занять та недостатнім рівнем їх спеціальної підготовки з охорони праці в освітніх установах.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Підводячи підсумки відзначимо, що зміст навчання охорони праці майбутніми вчителями технологій ґрунтується на вимогах стандарту вищої освіти “Технологічна освіта” та типовій навчальній програмі “Основи охорони праці”. Дана навчальна база дає рівень підготовки вчителя технологій з питань охорони праці, який не задовольняє сучасні вимоги, що висуваються до нього при виконанні своїх професійних обов’язків.

Необхідним і першочерговим завданням є адаптація змісту підготовки вчителя технологій, відповідно до особливостей його майбутньої професійно-педагогічної діяльності, що в свою чергу зумовлює потребу у розробці нових форм та методів їх підготовки.

Високий рівень підготовки вчителя у цьому напрямку дозволить гарантувати значно вищий рівень компетенції з організації безпечного навчально-виховного процесу, а відповідно і вищий рівень його професійної підготовки.

Використана література:

1. Білик Р. М. Роль та місце курсу “Охорона праці в галузі” в системі професійної підготовки майбутніх вчителів технологій / Р. М. Білик // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 13: Проблеми трудової та професійної підготовки: збірник. – Вип. 6. – М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-тім. М. П. Драгоманова. – С. 16-21.
2. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія № 5. Педагогічні науки : реалії та перспективи. – Випуск 31 / за ред. В. Д. Сиротюка. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова. – С. 58.
3. Бедрій Я. І. Охорона праці: навчальний посібник / Я. І. Бедрій, С. І. Дембіцький, В. С. Джигирей та ін. – Львів : ТОВ “еК.К.К.о”, 1997. – С. 67.
4. Безпека життєдіяльності, цивільна оборона та охорона праці // Інтегрована навчальна програма. – К. : Освіта України, 2005. – С. 24.
5. Наказ № 969/922/216 “Про організацію та вдосконалення навчання з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності та цивільного захисту у вищих навчальних закладах України”.
6. Типова навчальна програма нормативної дисципліни “Охорона праці в галузі” для вищих навчальних закладів для всіх спеціальностей за освітньо-кваліфікаційними рівнями “Спеціаліст”, “Магістр”. – Київ. 2011.

References:

1. Bilyk R. M. Rol ta mistse kursu “Okhorona pratsi v haluzi” v systemi profesiinoi pidhotovky maibutnikh vchyteliv tekhnolohii / R. M. Bilyk // Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Seriiia 13: Problemy trudovoi taprofesiinoi pidhotovky : zbirnyk. – Vyp. 6. – M-vo osvity i nauky Ukrainy, Nats. ped. un-tim. M. P. Drahomanova. – S. 16-21.
2. Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Seriiia № 5. Pedahohichni nauky : realii ta perspektyvy. – Vypusk 31 / za red. V. D. Syrotiuka. – K. : Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova. – S. 58.
3. Bedrii Ya. I. Okhorona pratsi : navchalnyi posibnyk / Ya. I. Bedrii, S. I. Dembitskyi, V. S. Dzhyhyrei ta in. – Lviv : TOV “eK.K.K.o”, 1997. – S. 67.

4. Bezpeka zhyttiediialnosti, tsyvilna oborona ta okhonorapratsi // Intehrovana navchalna prohrama. – K. : Osvita Ukrainy, 2005. – S. 24.
5. Nakaz № 969/922/216 “Pro orhanizatsiiu ta vdoskonalennia navchannia z pytan okhorony pratsi, bezpeky zhyttiediialnosti ta tsyvilnoho zakhystu u vyshchyykh navchalnykh zakladakh Ukrainy”.
6. Typova navchalna prohrama normatyvnoi dystsypliny “Okhorona prani v haluzi” dlia vyshchyykh navchalnykh zakladiv dlia vsikh spetsialnostei za osvितno-kvalifikatsiinymy rivniamy “Spetsialist”, “Mahistr”. – Kyiv. 2011.

ЛЮЛЬЧЕНКО ВЯЧЕСЛАВ. Охрана труда неотъемлемая составляющая системы подготовки будущих учителей технологий.

В статье рассмотрены базовые позиции охраны труда как неотъемлемой составляющей системы в процессе подготовки будущих учителей технологий на основе современных проблем организации изучения предмета “Основы охраны труда”. Уделено внимание на поиск путей для оптимизации содержания подготовки будущих учителей технологий.

Ключевые слова: учитель технологии, профессиональная подготовка, изучение дисциплины “Основы охраны труда”.

LYUL'CHENKO VYACHESLAV. A labour protection is an inalienable constituent of the system of preparation of future teachers of technologies.

The article describes the basic position of labor protection as an integral part of the system in the process of preparation of future teachers of technology based on modern problems of the organization studying the subject Fundamentals of occupational safety and health. Attention is paid to finding ways to optimize the content of training of future teachers of technology.

Keywords: teacher technology training, study discipline “Fundamentals of occupational safety and health”.

УДК 37.016:33]:159.954.3

Маркусь І. С.

ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ОБРАЗНИХ УЯВЛЕНЬ УЧНІВ В ПРОЦЕСІ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

У статті представлена спроба розкрити проблему формування художнього образу і художньо-образних уявлень учнів в процесі трудового навчання. Представлений скорочений аналіз дидактико-методичної літератури, що дає можливість визначити місце і значення формування художнього образу і художньо-образних уявлень учнів в процесі трудового навчання.

Ключові слова: художній образ, художньо-образне уявлення, художньо-образне мислення, творчий розвиток учнів, трудове виховання, трудове навчання, образно-асоціативне мислення.

Психолого-педагогічні дослідження розвитку здібностей до творчої діяльності ґрунтуються на тому, що місце творчості в навчанні впливає з необхідності розвитку людини як особистості в його індивідуальному і